

ШУМАДИНКА.

ЛИСТЪ ЗА

КНЪИЖЕВНОСТЪ, ЗАБАВУ И НОВОСТИ.

Учредникъ и издатель Любомиръ П. Ненадовићъ.

ТЕЧ. IV. {

Овај листъ излази вторникомъ и петкомъ, цѣна му е за три мѣсеца 4 цванцика.

} № 37.

ПУТНИЧКА ПИСМА.

(продужено.)

Едногъ приятногъ есенѣгъ дана извеземо се у Ферней, куда смо за сатъ и по' дошли. То е оно место, гди е Волтеръ скоро 20 година провео. Онъ е ту варошицу и основао, ербо кадъ се онъ тамо досело (1759. године) ние было више одъ 7 малы колеба; а сада већ има близу две хиляде душа — са ленимъ кућама. Дворъ Волтеровъ стои јоште онако исто, као и онда кадъ е онъ у нѣму седіо. Жельно смо ходали крозь себе, у којма е онъ седіо; у оној соби, гди е спавао налази се портре великогъ Фридриха, кое му е онъ самъ поклоніо. Намештай по собама стои онако исто, као кадъ е Волтеръ живіо; премда много е изкварено, али то ние време изварило, него путници, кои се свраћаю да виде ово скровито место оногъ великогъ францускогъ поете. Тако смешно е было видити, како су завѣсе што стое више нѣговогъ кревета, готово сасвимъ исечене и разнешене, еръ сваки путникъ, кои изъ удалъны краева тамо дође, радъ е да понесе што годъ са собомъ у свое отечество, — и да може показати какву стваръ, кою е Волтеръ у своимъ рукама држао. Ни нама ние доволно было, што смо на нѣговимъ столицама седили, крозь нѣгове прозоре гледали, и као какви полицаи свуда завиривали; него и мы одкинемо по едну крпичу одъ нѣговы спаваћи халъина, наравно пошто смо добру напојницу надзирателю, што насъ е водіо, дали. Башта Волтерова лепша е одъ нѣговогъ двора; ту има една лепа одъ густе шуме алея, гди е онъ обично тамо амо шетао, — и свое лепе трагедіе свомъ секретару диктирао. У башти показивали су намъ и едно дрво, кое е Волтеръ своіомъ рукомъ јоштъ 1763. године посадіо. Нѣгова црква јоште стои са надписомъ, што е онъ ставіо латински: *„Богу подигао Волтеръ.“* А одма према цркви стои нѣговъ театаръ, гди су се нѣгове трагедіе представљале. Онъ е у Фернею створио по своіой вољи себи светъ, — и у нѣму живіо, и ондане подсмевао се осталомъ свету.

Мы смо читавъ данъ провели у Фернею. Тако смо исто обоица заедно поодили у Берлину гробъ Хегеловъ и Фихте-овъ, а тако смо исто завиривали у Ваймару по кућама гди су Шилеръ Гете и Виландъ седили, па тако смо исто съ нѣови гробова спомене узимали. Заиста сваки путникъ осећа се ближе Богу, кадъ се налази у

таквимъ местима, — и кадъ се додира оны предмета, кое народи за нове светинѣ сматраю и почитую.

После два дана поодили смо опетъ еданъ дворъ, гди е лордъ Байронъ седіо. То ние далеко одъ Генѣа. Полако шетаюћи се поредъ езера дошли смо тамо за еданъ сатъ. Байронова кампаня Діодати већма ме е узбудила него Волтеровъ Ферней. Ова усамљена лепа кућа учинила ми се много приятнија за обиталиште муза, него разкошна волтерова колонія. Ту е Байронъ целогъ свогъ „Манфреда“ трећу песму Чарлдъ-Хералда, — и многе друге лепе манѣ песме написао. Онъ е ту седіо лети 1816. године. Само се одъ себе разуме, нити не треба да ти кажемъ, да оно место мора бити лепо, кое е было кадро Байрона задржати, — Байрона, тога поету съ дивљомъ фантазіомъ, — Байрона, кои е онако незадовољно и нестрпљиво са своимъ раздробљенимъ срцемъ крозь целу Европу путовао, кои е управо одъ самогъ себе бегао. Кои е премда са чистомъ совѣшћу, све даве свогъ живота немирно проводіо, и нестрпљиво смрътъ очекивао. Сва околина Діодати тако е лепа и приятна, да несмемъ ни починати хвалити е; еръ шта я имамъ говорити о оногъ езеру и о онимъ мѣстима, коя е перо Байроново већ прославило и опевало. Мени е доволно да свое погледе распростиремъ по онимъ истимъ местима, гди су се негда тога великогъ светскогъ пѣсника погледи заустављали. За насъ мале доста е одушевлена, да се можемо одмарати на онимъ истимъ прибрежјама и стѣнама, гди е Байронъ свога Прометея, Манфреда, Помрчину и проче писао. Каква е то неспокойна и незадовољна душа у Байрону морала бити кадъ е у таквомъ земномъ раю и у таквомъ веселомъ месту онако тужно на смрътъ мысліо и пѣвао: „Шта е друго смрътъ, него миръ и покой срца, кое насъ къ едной цѣли води. Животъ е варљива сенька. Што годъ око себе видимъ, то само у мени живи. И оно, што е удалъно одъ мене, за мене е мртво. — Шта су милиони живота, кои су се већ одавно у пра' претворили? гди живе они, какове су нѣове вароши? каквимъ езыкомъ говоре? и зашто їй е судбина произвела на овај светъ? где ћемо наћи одговоръ на такво питањ? Сваки ключъ, кои бы могао отворити тайне гроба, већ у гробу лежи. Сваки животъ ние ништа друго него меуръ одъ воде! — “

Вазданъ остали смо у Діодати. Пре подне одали смо и гледали најближе околине, а цело после подне пресидили смо. Матић е читао Манфреда, а я самъ му на-

писао едну песму, кою самъ му заедно съ целомъ своіомъ сборкомъ алпискогъ цвећа поклоніо. За себе самъ само едну алписку ружу задржао, кою самъ съ опасношћу живота на Фурки узабрао. И какавъ бы лепшій споменъ могао коме дати изъ швайцарскогъ путованя одъ такве збирке алпискогъ цвећа заедно са овомъ песмомъ спеваномъ у Діодати.

И ако е увенуло,
 То алписко наше цвеће,
 У нама е остануло,
 Што увенут' нигда неће,
 Што ће после дугогъ доба
 Зеленит' се и листати;
 И выш' самог' нашег' гроба,
 Ко алпискій цвѣтъ блистати.
 То е споменъ, споменъ светый
 Овогъ райскогъ благованя,
 Што ће свагда да насъ сети
 Нашегъ дугогъ путованя.
 Еръ овде смо само срећни,
 Овде мирни, задовольни,
 И са душомъ и са тѣломъ
 Овде само мы смо вольни.
 Све е време овде мое
 И савъ створъ е створенъ за ме;
 Што годъ видимъ одъзва ми е'
 И каже ми: уживай ме.
 О, овде смо мы далеко
 Одъ пакости и интриге;
 Далекое смо одъ ласкана,
 И сувишне светске брига.
 Овде нико насъ неврзи,
 Нити кога мы ирзимо.
 Ние-л' савъ светъ уживати?
 Када савъ светъ мы любимо.
 Алписке ти ево руже,
 Кою самъ ты изподъ снега
 Узабрао и донео
 Са връ Фурке грдна брега.
 Зато кадъ е годе видишь,
 Сетићешъ се ти Мон-блана,
 Сетићешъ се Діодати
 И швайцарски лепы дана.
 Кадъ Русовлъвъ цвѣтакъ видишь,
 Сетићешъ се ты Женева,
 А пре свега сетићешъ се
 Край езера плавогъ мене.
 Бистра Рона, што езеро
 Као муля средомъ сече,
 Мутна Арва што изъ леда
 Шамунскога амо тече,
 Снѣжна брда, стрмие стѣне,
 И питоме долиниче,
 Тврди гради, лепа места,
 И малене колибице.
 Све ће остат' то на вѣки,
 У спомену и памети;
 Свакій погледъ, свака мысо,
 Тогъ ће свега насъ да сети.
 Шта — зар с' може заборавит'
 Каружъ, Ферней и Шамбези,

Где с' природа своѣмъ лепотомъ,
 На човека срећна смеши.
 Кадъ езеро тихо дише,
 Кадъ музика явля вече,
 Тадъ нашъ чамаць по езеру
 Ко' пастрмка риба сече.
 За то време нека лети,
 Юштъ едан-путь тако брзо,
 Споменъ неће нашъ однети,
 Съ животомъ е скопчанъ тврдо.
 И ако намъ нечовечность
 Ведро небо наоблачи
 Онда споменъ на те дане
 Некъ намъ чисте душе блажи.

ЗЕМЛЪТРЕСЕНІЕ У ЛИСАБОНУ.

Еданъ одъ найстрашній догађая новіи времена есть землѣтресеніе, кое е 1. Новембра 1755. године престолну варошь Португалске онако напрасно и изненадно у бездну пропасти сурвало. Да бы величаву грдне ове несреће, коя е лисабонске жителъ постигла, боль себи представити могли, нуждно е, да неколико само погледа на ову варошь бацимо, пре него што е ужасный тай данъ наступіо.

Сви знамо да е Лисабонъ упоредно съ Лондономъ, Амстердамомъ и Хамбургомъ између првы трговачки варошій у Европи: и трговина нѣгова на неколико година предъ появомъ землѣтресенія была е юштъ много живля него данасъ. Варошь е лежала на сѣверной обали рѣке Теца на седамъ брежуляка, и одъ стране реке имала е врло величественъ изгледъ. Зданія су се поредъ Теца подизала далъ према холмовима у высину, и заиста свакій, кои е у овай вароши быо, имао е едну одъ найлепши река на свету предъ собомъ; еръ растояніе одъ едне обале до друге износило е добру половину немачке милъ и овай токъ реке приносио е вароши на лађама богатство свию готово поморски народа. Изнадъ ове густе шуме катаркій простирао се романтичанъ предѣлъ, богато природомъ снабдѣвенъ и прекраснымъ варошима и селима населѣнъ. Тадашній Лисабонъ быо е скоро едну и по немачку мило дугачакъ и обружавао га е еданъ зидъ одъ 77 старо-франкски кула, кое истина нису быле кадре одпоръ непріятелю каквомъ дати, али е одъ нѣи варошь врло величественъ изгледъ имала. Овай зидъ одъ стране реке имао е 26 а одъ суве стране 17 капія.

Осимъ тога налазила се овде и една лака стародревна тврдина, коя е на найвышемъ брегу стаяла и своіомъ се величиномъ и начиномъ арапскогъ зиданя отличовала; благородници имали су прекрасне куће одъ четиороуголногъ камена зидане са лепимъ баштама, кое су вароши као особитый накитъ служиле, премда су остале куће быле манъ лепе, далъ брояла е ова варошь 40 црквй, изузимаюћи катедралну, коя е на едномъ найузышненіемъ холму стаяла и збогъ тога изъ дальине величественно изгледала; она е у старо-готскомъ стилу озидана была и изнутра найбогатіе украшена; имала е юштъ и 25 монастыра за калуђере, 18 за калуђерице и одъ прилике

130 за миске, у којима су се капеле и свештеници налазили; за сиротне било је више велики болница установљено. Краљевски двораци имао је од стране реке неизказано леп изглед и из тог прекрасног положења могла се с његовог прозора гледати сва грдна флота и све оне лађе, које су у пристаниште улазиле и излазиле; он је сачињавао једну страну од четврти а с друге стране били су: ђумрук, касапнице, житнице и пр.; на овоме месту држала се и борба бикова и спалјивали се живи они несрећници, који су осуђивани инквизицијом; која је на плацу „Розина“ своја засједанја држала.

Улице су биле превећ узане, а гдике и врло стрмените; пристаниште је сасвим добро било и могло је себи око 10.000 лађа сместити, а због његове дубљине највећи бродови у 18 фатј воде управљују пред палатом с баченим лангером безбедно стајали; улазак су бранила два грађина, св. Јулијан, који је на обали озидан био и Торе, који је на браништу од воде окруженом стајао, али највећа обрана пристаништа био је и сада још пруд, који се попреко пред њим пружа, лађама, које искусног вође немају, врло опасан.

Такав је био Лисабон до 1. Новембра 1755. године. Изјутра још лепа, богата и пуна житељства варош а у вече гомила развалина, пушеће се стариште, недогледимо мртвачко поље! Одсудног овог јутра било је небо ведро и чисто, као што је обично у срећним крајевима јужне Европе, и никакав се ветрић примљивао није, али око 10 сати зачу се у сокацима нека тутњава као кад би кола трчала а наскоро почне се земља силно трести. Баш је био празник Сви Свети и људи по већој части у цркви кад је несрећа ова наступила. За 10 минута преобрате се најлепше палате, највеличествене цркве и приватна здања у најплачевније развалине, под којима су житељи и љадама своју смрт налазили. Одма на први потрес срушило се здање инквизиције: казасата а то исто постигло је и краљевску палату, која са свима драгоценостима својима пропаде у земљу; само штетна њна износи на 4.000.000 талира; но на срећу није се наша ту краљевска породица, него је мало пре тога отишла била у Белем, богатый монастир на ушћу Теца западно од Лисабона; величественый езуитски колегио стропошта се и затрпа под својим развалинама све тамо десивше се членове друштва. Још већа несрећа и непрорачунљива штета догодила се близу ђумрука, гди је едан залив био. Ту су се налазиле бразилске, источно-индијске, африканске лађе с натовареним денковицама, сандуцима и цаконима пуних одабраних производа за потребе северног народа, у ком еспапу лежали су милиони. Шећер, индиго (живић), слонова кость, златни песак, памук, свила, кава, дарчин, мускати, кинезки и јапански порцелани, драго камен, скупоцене фарбе налазиле се овде; осим тога било је татара и разни художни производа европски из Лиона, Бирмингема, Нириберга, Бреславе, Шемница, Солинга и други трговачки вароши. Око ове добара врвило је од јутра па до мрака преко 600 лађара, служитеља, званичника, морнара, носилаца, арапа, Турака, Ермена, Чивута и Христјана из своје земље; земља се затресе и у једном минуту потону овај залив, без да се је једна душа спасла; вода највеће

на место и ни најмањи траг неостаде од ове велике пјаче. (крај сљуде.)

ДОМАЊИ ТЕАТЕРЪ.

Терзија. А камо тебе да ми дођеш на имендан?

Колшија. Опрости брате нисам био код куће.

Терзија. А гди си био?

Колшија. Био сам у кафани.

Супруга. Али вам господо лепо црне халџине додикују. И ја би врло радо црне халџине носила, ербо и мени би врло лепо стајале.

Удовица. А ви се молите богу да вам ко-год у роду умре, па онда читаву годину можете црне халџине носити.

Супруга. Мени је врло мило да носим црне халџине, али опет жао ми је да ми ко-год у роду умре. Да ми је да ми умре ко-год тако као вама, за ким ме неће много срце болело. То е мој муж.

Господин. О о гди ми се мете по памети а никако немогу сетити се! Иди часком па питај госпоњу какву оно ноту најволи.

Слуга. А што ћу је и питати кад знам још напред какву ноту најволи.

Господин. Е па каква је то нота?

Слуга. Банкнота.

ЗАГОНЕТКЕ.

Бела њива, црно семе, мудра глава која сие.

Дрвена кучка у потоку лае.

Два светле, четири стеру, а едан мисли да легне.

Залолота лота, са висока плота, далеко се чује у незану земљу.

Зоба грозд од мора до Дунава, нит га мога позобати, ни га мого прегорети.

МРВИЦЕ

„Во время оно“ некий пуномоћник Карађорђевић састане се некаквим народним послом са покойним варошким а грађанским земунским управителм Лазаревићем, па као будећи се запита га: „А Бога ти, вели, шта ми оно пре рече да си?“ А Лазаревић му одговори: „Ја сам, вели, просто рећи пургермайсторъ.“ А он на то: „Е брате, вели, ако си майсторъ, баш си майсторъ; а шта ти је пургеръ, то незнам.“

ПОДГРЕВЦИ.

23. Марта 1825. родила се у Солни у Лотарингији једна врло лепа а пуначка па плавоока девојчица, па у обадва ока у зеницама имала је белим словима разговетно написано „царъ Наполеонъ.“ А то се догодило овако: Мати њна добила је била од рођенога свог брата, кад је некуда за Бонапартом полазио на војну, за спомен едан новац од 5 франака, на коме је писало „царъ На-

полетонъ." Па тай новацъ чувала е она дуго време; али некако башъ кадъ е была трудна томъ девоичицомъ, была е тако у нужди, да е морала најпосле и нѣга потроштити. Она сама приповеда да јој е то тако тешко пало на срце, да е најпосле и плакала кадъ га е давала. Па нѣи 8 лекара мисле да ће то и бити узрокъ што е после родила ту девоичицу са онаквимъ надписомъ у зеницама.

АМЕРИКАНСКЕ ПУСТИНѢ.

Те су пустинѢ добре за стоку да по њима пасе. А како треба неговати стоку, то давнашњи народи американски јошъ ништа незнају. Нема ни једнога да зна употребити ту згуду, кое му сама природа богато дае.

По два обична говечета забављаю се на наши западне Канаде и око величествены кула одъ дворова недашњи тамошњи владалаца, кое се куле саме о себи пропиню у висину на Гили рѣци. Овчии праотацъ, дугорогий муфлонъ, шврля овамо онамо по врчовитимъ а пустимъ стѣнама калифорнийскимъ; а по јужноме полуострову чопорима шврляю ламе и после вивуни, кои су наликти на камиле. Али сва та стока, коя е човеку одъ користи, има више стотина година како тако једнако овамо онамо безъ гесе шврля, ербо нема никога да се нађе, те да е ограничи, па употреби на своју користь.

Малый шаренкастый еленъ агустинъ и панцирастый армадилъ, кои вртину у земљи плаши, и прекрасно шарена аспида, некаква отровна змија коя своимъ загушљивимъ смрадомъ воздухъ труе, и после јуначный лавъ, бразиліанскій тигаръ са своима прождрљивимъ челюстима, којима кадъ угушене прти теоце, све те и јошъ и друге животинѢ као безъ главе тумараю по оној голој а неизмерной поляни,

Та поляна, на којој само подивљачена стока и друга дивля животиня живи, небы доиста ни неколицину пастирскогъ народа, кои и онако по индійскомъ обичаю свомъ радіе еде била него друго штогодъ одржати и заранити могла, само да нема свуда; куда се годъ човекъ окрене, растрканы палмова и маурниця. А на далеко зна се какво е то добротворно дрво. Непобѣдими народъ гиаранскій на Ориноку рани се мауриоіемъ. Лишће нѣгово служи за време малогъ каквогъ потопа и людма и маймунима као скловиште. Ђзгро одъ нѣговогъ стабла има у себи брашно наликти на сало, па се на кришке оече и суши се после се еде. Сокъ му е сладакъ а якъ као свако сладко и яко пиће, а плодъ му е добра рана.

(продужиће се.)

ДОМАЊЕ НОВОСТИ.

— Димитріе Саввињъ премештенъ е по потреби службе за началника среза парафинскогъ, а Ђоста Антоновињъ такође по потреби службе за началника среза моравскогъ окр. пожаревачкогъ, далѣ Јанко Јовановињъ по молби премештенъ е за началника среза омолошкогъ окр. пожаревачкогъ и Дина Протињъ такође по молби за началника среза Темнишкогъ окр. ягодишкогъ, а Савва Стојановињъ постављанъ е за на-

чальника среза лепеничкогъ окр. крагуевачкогъ съ производствомъ у чинъ капетана.

СТРАНЕ НОВОСТИ.

— Скендер-бегъ што е кодъ Евпаторіе бѣо онасно ранѣнъ са свимъ е оздравіо и 9. п. м. већъ е предузео команду. 4. п. м. саранѣнъ е у Инкерману французскій генералъ Бізо, са великомъ парадомъ. Рагланъ, Канроберъ и Омеръ - паша присуствовали су томе погребу, Канроберъ, Нилъ и Пелисје, говорили су войсци ватрене беседе, на гробу тога свогъ военногъ друга.

— 16. п. м. отишло е у Цариградъ изъ Ђенове 10 пароброда са превознимъ лађама, на којима се налази 4 хиљаде пневмонтеза.

— Што е у Француској на место Друена де-Ли дошао за министра иностранны дѣла досадашній французскій посланикъ у Лондону, Валевскій, а и што ће и у Русији, ако до сада већъ не, а оно скоро на место Несселродово доћи Блудовъ за државнога канцлера, то кажу да е отуда, што су и французскій и рускій царъ наумни одъ сада јошъ живљъ радити, па зато куле око себе и живљъ люде.

— 4000 мом. сардинске войске већъ су приспѣли на Кримъ, гди ће на крилу французскоме и сами оперирати противъ Севастополя.

— Изъ Енглеске е већъ отишла на истокъ зво момака новосостављене польске войске. Они ће стати у войску турски козака. Лордъ Палмерстонъ не іймъ могао учинити по желји, па допустити іймъ да имаю и своју народну заставу, ербо бы, вели, то онда значило обявити ратъ Аустрійи и Пруској.

— Руска войска на источноме мору већъ се повукла са аландски острова, ербо е енглеска и французска флота већъ близу, и то кодъ Редхама, по милѣ далеко одъ Ледсунда.

— И Руси и саюзници кодъ Севастополя пуне барутомъ различите флаше, као и пр. одъ пива, па ій кадшто место танета избацую изъ топова једно другоме у обкопѣ. Заръ смо већъ до тога дошли?

— Сва резерва саюзника иде изъ Цариграда на Кримъ, куда іймъ е и флота одъ пароброда отишла изъ Варне да бомбардира Керчь.

— Изъ Багдада являю да се 16.000 Курђана побунило подъ Ђздеширь-беіомъ, али ій е багдадскій гувеонеръ Решид-паша преко ђенералъ-маіора Мехмедъ-паше само са 3000 войске нешто потукао а нешто растерао у једноме врло жестокомъ и крвавомъ бою.

— Православни до сада у свой Турској нису смели на велику суботу обносити Христа по староме обичаю по вароши кадъ га саранюю, него су га обносили само око цркве; а ове године іймъ е повлађено, те су и то чинили, и то у Јанини. — А у Превези разлютили су се были Турци, те су сва клепала поразбіяли Православнима, кои знамо немаю звона. Но то зло іймъ е башъ добро дошло, ербо іймъ е после као накладу за то израдіо енглескій конзулъ, те су изъ Корфа добили једно звоно, у ков садъ једнако звоне и кадъ треба и кадъ нетреба, само у пркосъ, оныма Турцима, кои веће ни закавку наредбу да знаю.

Течай новаца: сребро 128½; дукати по 5 фор. 54 вр. за банке.